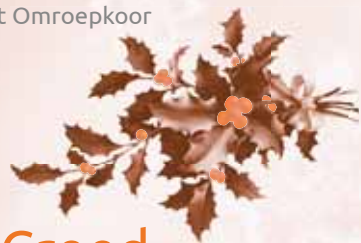

vrijdag 14 december 2018, 20.15 uur
inleiding Jaap Jan Steensma, 19.30 uur

Bachvereniging & Marcus Creed

Nederlandse Bachvereniging

Marcus Creed dirigent

Griet De Geyter sopraan

Alex Potter alt

Guy Cutting tenor

Matthias Winckler bas

Shunske Sato viool

Johann Sebastian Bach 1685-1750

Christen, ätzet diesen Tag, BWV 63 (1713-1716) cantate voor Kerstmis

Antonio Vivaldi 1678-1741

uit Concert in E 'Il Riposo per il Santissimo Natale', RV 270 (1742) Allegro

Johann Sebastian Bach

Meine Seel erhebt den Herren, BWV 10 (1724) cantate voor Maria Boodschap

---

PAUZE

Johann Sebastian Bach

Herz und Mund und Tat und Leben, BWV 147 (1723) cantate voor Maria Boodschap
deel 1

Antonio Vivaldi

uit Concert in E 'Il Riposo per il Santissimo Natale', RV 270 Adagio en Allegro

Johann Sebastian Bach

Herz und Mund und Tat und Leben, BWV 147 cantate voor Maria Boodschap
deel 2

2 Live-uitzending

Alle luisteraars kunnen volop genieten van de muziek als mobiele telefoons, horloges en gehoorapparaten geen geluid maken.

Presentatie voor Radio 4 door Mark Brouwers.

→ WWW.NPORADIO4.NL

Na het concert

is er gelegenheid om een drankje te nuttigen.

Dubbel jubileum: vijf jaar TivoliVredenburg, veertig jaar Grote Zaal

In januari viert TivoliVredenburg een dubbel jubileum. Vijf jaar geleden openden de deuren van het verbouwde en uitgebreide concertgebouw onder de naam TivoliVredenburg. En veertig jaar geleden verwelkomde Muziekcentrum Vredenburg zijn eerste concertbezoekers.

Vanaf dat moment konden zij in Utrecht voor het eerst live luisteren naar concerten die door de omroepen in Hilversum werden geprogrammeerd. Zo dirigeerde Edo de

Waart op 26 januari 1979 het Utrechts Symfonie Orkest ter ere van de opening van Muziekcentrum Vredenburg. Het veertigjarig jubileum wordt onder meer gevierd

met concerten van het Radio Filharmonisch Orkest en het Groot Omroepkoor onder leiding van Edo de Waart – sinds jaar en dag vaste bespelers van de Grote Zaal.

Johann Sebastian Bach schreef geen 'matinee' voor de kersttijd, zoals de *Matthäus-* en *Johannes-Passion* voor Pasen dat (oneerbiedig uitgedrukt) wel zijn. Zeker, het *Weihnachtsoratorium* vormt een eenheid, maar tijdens de kerstdagen van 1734-35 klonk elk van de zes cantates op een andere feestdag. Hierdoor vormt elk deel een in zichzelf afgerond geheel, door Bach zorgvuldig opgezet qua bezetting en toonsoorten. Daarbij maakte Bach tevens gebruik van muziek die hij al eerder geschreven had. Een nieuw kerstprogramma rond Bach nodigt uit werken bij elkaar te zoeken op zo'n zelfde manier, met aandacht voor bezetting en toonsoortrelaties, voor symmetrie en symboliek.

Een nieuw kerstprogramma rond Bach nodigt uit werken bij elkaar te zoeken op zo'n zelfde manier, met aandacht voor bezetting en toonsoortrelaties, voor symmetrie en symboliek.

De drie cantates in het programma klinken vanavond in de versies zoals Bach die uitvoerde tijdens zijn beginjaren in Leipzig (1723-24). Voor BWV 63 en 147 bewerkte Bach toen materiaal dat hij al in de jaren 1714-16 had gecomponeerd. In die tijd was Bach net gepromoveerd tot *Konzertmeister* aan het hof van de hertog van Weimar. Daarbij hoorde het maandelijks aanleveren van een cantate.

Maria

Wat de cantates van vanavond verbindt is de figuur van Maria. Zoals in de kerkelijke kalender te lezen is kreeg zij op 25 maart bezoek van de engel Gabriël (de zgn. Annunciatie of Maria Boodschap). Die vertelt haar niet alleen dat ze zwanger zal worden en een zoon zal krijgen (het is negen maanden voor Kerst!), maar ook dat haar veel oudere, inmiddels onvruchtbaar gewaande nicht Elisabeth een zoon zal krijgen, als teken dat voor God niets onmogelijk is.

Maria doet hierop wat iedereen op zo'n moment wel zou doen: ze gaat op reis om haar nicht te zien, die ook zo vreemd en onverwacht een kindje zal krijgen. Zodra Elisabeth Maria's stem hoort, voelt ze het kindje in haar buik opspringen. Maria zingt haar beroemd geworden lied: 'Mijn ziel maakt groot de Heer' (Latijn: *Magnificat anima mea Dominum*, Duits: *Meine Seel erhebt den Herren*). Het kindje van Elisabeth zou uiteindelijk trouwens uitgroeien tot Johannes de Doper, óók een figuur van formaat!

Zodra Elisabeth Maria's stem hoort, voelt ze het kindje in haar buik opspringen. Maria zingt haar beroemd geworden lied: 'Mijn ziel maakt groot de Heer'.

Het bezoek dat Maria aan Elisabeth brengt, heeft een eigen feest gekregen, Maria Visitatie (Latijn: *Visitatio Mariae*, Duits: *Mariä Heimsuchung*) dat in Bachs tijd werd gevierd op 2 juli. (Å propos: de geboortedag van Johannes de Doper wordt van oudsher gevierd op 24 juni. Omdat het niet zo logisch is te vieren dat Johannes een week na zijn geboorte nog bewoog in de baarmoeder, is Maria Visitatie later verhuisd naar 31 mei, vóór de geboorte van Johannes de Doper).

Omdat Maria's lied 'Magnificat' een vaste plaats kreeg in de dagelijkse gebedencyclus van de kerk, zijn er talloze muzikale bewerkingen van gemaakt. In Leipzig klonk het iedere zondagmiddag tijdens de vespers, waarbij de versie (Duits of Latijn) nog kon verschillen. Voor de kerkdienst van Maria Visitatie maakte Bach voor *Cantate BWV 10* gebruik van de Lutherse versie van het Magnificat. In *BWV 147* is het Magnificat niet zo expliciet aanwezig, maar meer op de achtergrond. Tekstverwijzingen zijn vooral te vinden in de recitatieven. *Cantate BWV 63* tenslotte heeft geen inhoudelijke relatie met Maria's lied, maar ging wél op dezelfde dag in première als de eerste versie van Bachs *Magnificat BWV 243*.

Christen, ätzet diesen Tag BWV 63

Christenen moeten deze dag 'etsen in marmer en metaal', zegt de tekst van *Christen, ätzet diesen Tag* BWV 63. Over dat 'deze dag' doen verschillende verhalen de ronde. In Leipzig is dit werk een kerstcantate, maar de tekst vertoont óók veel gelijkenissen met een

tekst die dichter Johann Michael Heineccius (1674-1722) schreef ter gelegenheid van het tweede eeuwfeest van de Reformatie in 1717. Hij was predikant aan de Liebfrauenkirche (Marktkirche) in Halle. Bach heeft de tekst, of een eerdere versie daarvan, misschien leren kennen toen hij in Halle solliciteerde naar de vrijgekomen organistenplek. De cantate heeft een grootse bezetting, waarvoor ook de stadsmusici ingeschakeld moesten worden. Door die bezetting en door het ontbreken van een koraal wordt vermoed dat deze cantate van oorsprong feestmuziek voor het stadsbestuur was.

Hoe dan ook, deze vermoedens zouden kunnen verklaren waarom de cantate geen 'kerst-accessoires', geen muzikale verwijzingen bevat die horen bij kerstmuziek zoals de versieringen in een boom. Voorbeelden zijn de muzikale vorm pastorale (letterlijk 'herdersmuziek'), het engelenkoor ('Gloria in excelsis Deo'/'Ehre sei dir Gott...'), het wiegelied, de kerstkorallen... Niets van dat al!

De cantate heeft een heldere symmetrie qua vorm en instrumentatie. Solo-aria's ontbreken, maar wél zijn er twee duetten. De omliggende, grootse koorden zijn elk geschreven in de eveneens symmetrische da capo-vorm ABA waarin het begin aan het slot wordt herhaald. Het laatste koordeel bevat een feestelijke fuga. De koren zijn bezet met drie hobo's en vier in plaats van de gebruikelijker drie trompetten. In het centrum van het symmetrische geheel staat een kort recitatief. Daarin legt Bach nadruk op het woord 'Gnaden', een verwijzing naar Luthers 'sola Gratia' (alleen door Genade kan men zalig worden). Je zou er bijna een knipoog naar het Reformatiefeest in willen herkennen.

JOHANN SEBASTIAN BACH

Meine Seel erhebt den Herren BWV 10

Cantate Meine Seel erhebt den Herren BWV 10 is een unicum in Bachs tweede jaargang van cantates in Leipzig, die bekend staat om het gebruik van korallen. Want de Evangelielezing van Maria Visitatie, met daarin het Magnificat, is er in zijn geheel niet terug te vinden. De keuze om het koraal 'Meine Seel erhebt den Herren', de Lutherse bewerking van het Magnificat, als uitgangspunt te nemen, zal voor Bach voor de hand gelegen hebben. Meer dan enig ander Luthers koraal, leunt 'Meine Seel' op zijn gregoriaanse origineel.

Het koraal zelf is duidelijk hoorbaar in het eerste en laatste deel. In andere delen wordt de tekst van het Magnificat geparafraseerd en becommentarieerd. Zoals bij Bach gebruikelijk, worden allerlei muzikale middelen ingezet om de tekst mede kleur te geven. Een heel opvallend voorbeeld is de aria voor de bas, die sterk doet denken aan het Magnificat-vers 'Deposuit potentes' ('Machtigen stoot Hij van hun troon'). Het vijfde deel brengt, met zijn instrumentale citaat van de koraalmelodie, het 'Suscepit Israel' uit Bachs *Magnificat BWV 243* in herinnering. Op latere leeftijd zou Bach dit deel overigens bewerken tot koraalbewerking voor orgel solo, als het vierde van de zes zogenoemde *Schübler Choräle BWV 648*.

Herz und Mund und Tat und Leben BWV 147

Toen Bach in 1716 begon aan de vroegste versie van *Herz und Mund und Tat und Leben BWV 147*, was de cantate nog bestemd voor de vierde zondag van Advent (de zondag voor Kerst). De muziek van deze versie kon Bach na zijn aantreden in Leipzig niet zonder meer hergebruiken. Volgens de liturgische voorschriften klonken er in Leipzig tot en met Kerst namelijk geen cantates meer na de eerste zondag van Advent. De oorspronkelijke bestemming voor Advent is trouwens nog duidelijk te herkennen in de prachtige sopraanaria 'Bereite dir, Jesu'.

De oorspronkelijke tekst van Weimars hofsecretaris en -dichter Salomo Franck (1659-1725) bood genoeg aanknopingspunten om, na enige bewerking, ingezet te worden voor het feest van Maria Visitatie. Er wordt vermoed dat Bach de tekst van de recitatieven die in de versie van 1716 nog ontbraken, later zelf heeft toegevoegd. Juist daarin worden de verbanden gelegd met het bezoek van Maria aan Elisabeth en het door Maria aangeheven Magnificat. In het basrecitatief is bijvoorbeeld opnieuw het gebaar 'Deposuit potentes' te herkennen (vgl. BWV 10); het opveren van de nog ongeboren Johannes de Doper klinkt in het altrecitatief. De aria's vormen een bespiegeling op het grote thema 'bekennen' (belijden), dat in de indrukwekkende slotaria een uitgesproken verkondigend karakter krijgt.

Wie kent niet 'Jesu, Joy of Man's Desiring'?

De cantate werd opgedeeld in een deel voor, en een deel na de preek. Nieuw was bovendien het koraal dat de beide delen op dezelfde manier besluit. De instrumentale bovenstem met triolen ('kabbelende beweging van groepjes van drie noten'), is muzikaal afgeleid van het lied dat het koor zingt. Met dat lied zou Bach postuum een miljoenenpubliek bereiken, want wie kent niet het 'Jesu, Joy of Man's Desiring'?

Vivaldi 'Il Riposo per il Santissima Natale' RV 270

Bach had in zijn tijd in Weimar grondig kennisgenomen van de nieuwste orkestmuziek uit Italië. Een belangrijke rol daarin heeft het muzikale wonderkind Prins Johann Ernst van Saksen-Weimar (1696-1715) gespeeld. Hij was één van de oud-studenten van de Utrechtse Universiteit. Partituren waren in Amsterdam goed verkrijgbaar en óók bestond hier een levendige praktijk van het transcriberen van orkestmuziek voor orgel of klavecimbel, precies de praktijk die Bach in Weimar overnam.

ANTONIO VIVALDI

De belangrijkste Italiaanse componist van die dagen was Antonio Vivaldi (1678-1741). Met zijn 'de rust voor de kerstnacht' bouwt hij voort op kerstcomposities van bijvoorbeeld zijn voorganger Arcangelo Corelli (1653-1713). Het is of Vivaldi zich met dit Kerstconcert schaart rond de kribbe, tussen de herders en de drie wijzen. Zoals die het kind in stille devotie aanbidden, of dure geschenken meenemen, zo biedt Vivaldi zijn muzikale talent aan. De sfeer blijft echter die van een 'ingehouden virtuositeit'. In de solopartij is het legato (gebonden stijl) een bevoorrechte speeltechniek, het orkest speelt met dempers en – uniek voor een concert in die tijd – het klavecimbel doet niet mee ('Senza Cembali sempre. Con tutti gli strumenti sempre sordini'). Het is een duidelijk soloconcert, maar: zachtjes, want het kindje slaapt...

Jaap Jan Steensma

Steeds weer terug naar Bach

Dirigent Marcus Creed begon zijn carrière als oudemuziek-specialist, maar is inmiddels vooral thuis in moderne muziek. "Ik prijs me gelukkig," zei hij in een interview in het Vriendenmagazine van de Bachvereniging, dat mijn koren - het SWR Vokalensemble en het Danish National Vocal Ensemble - me de gelegenheid bieden me te verdiepen in nog weinig bekende, hedendaagse muziek. Doordat ik zoveel nieuwe composities kan uitvoeren loop ik niet het gevaar muzikaal gezien in slaap te vallen." Toch, vertelt hij, komt hij altijd weer terug bij het werk van Bach. Dat is voor hem een uitvalsbasis voor alles wat hij onderneemt.

In 2003 leidde hij de Bachvereniging in de Matthäus-Passion. Creed herinnert het zich nog levendig. "Het was een nederig makende ervaring," vertelt hij, "met musici te werken die elke noot van dit werk in hun hoofd hebben. Ze kennen Bach door en door. Ik ben heel blij dat ik weer de kans krijg om met ze te werken, en van ze te leren. Elke gelegenheid om Bach te kunnen dirigeren, neem ik met beide handen aan. Concerten met cantates doe ik relatief gezien niet vaak. Mijn concert met de Bachvereniging zie ik dan ook als de perfecte gelegenheid om nieuwe muzikale juwelen te ontdekken van de grootste componist aller tijden."

Bach - Christen, ätzt diesen Tag

KOOR

Christen, ätzt diesen Tag
in Metall und Marmorsteine!
Kommt und eilt mit mir zur Krippen
und erweist mit frohen Lippen
euren Dank und eure Pflicht;
denn der Strahl, so da einbricht,
zeigt sich euch zum Gnadenscheine.

RECITATIEF - ALT

O selger Tag! o ungemeines Heute,

an dem das Heil der Welt,
der Schilo, den Gott schon im Paradies
dem menschlichen Geschlecht verließ,
nunmehr so vollkommen dargestellt
und suchet Israel von der Gefangenschaft
und Sklavenketten
des Satans zu erretten.

Du liebster Gott, was sind wir Arme doch?

Ein abgefallnes Volk, so dich verlassen;
und dennoch willst du uns nicht hassen;
denn eh wir sollen noch
nach dem Verdienst zu Boden liegen,
eh muß die Gottheit sich bequemen,
die menschliche Natur an sich zu nehmen
und auf der Erden im Hirtenstall zu einem
Kinde werden.

O unbegreifliches, doch seliges Verfügen!

ARIA (DUET) – SOPRAAN, BAS, HOBO SOLO

Gott, du hast es wohl gefüget,
was uns itzo widerfährt.
Drum laßt uns auf ihn stets trauen
und auf seine Gnade bauen,
denn er hat uns dies beschert,
was uns ewig nun vergnüget.

Christenen, ets deze dag
in metaal en marmer!
Kom, haast u met mij naar de kribbe
en betuig met verheugde lippen
uw dank en uw plicht;
want de straal die daar verschijnt
is voor u een bewijs van genade.

O zalige dag, o buitengewone dag van
vandaag,
waarop het heil van de wereld,
Silo, die God al in het paradijs
aan het menselijk geslacht had beloofd,
zich nu volkomen heeft geopenbaard
en Israel uit zijn gevangenschap
en uit de slavenketenen
van Satan wil redden.
O liefste God, wij armzalige mensen, wat
zijn wij toch?
Een afvallig volk dat u heeft verlaten;
en toch wilt u ons niet haten;
want terwijl het ons verdiende loon zou
zijn om op de grond te liggen,
heeft de Godheid zich verwaardigd
de menselijke natuur aan te nemen
en op aarde
in een stal kind te worden.
O onbegrijpelijke maar zalige beschikking!

God, u hebt goed geregeld
wat ons nu overkomt.
Laten wij daarom steeds op hem vertrouwen
en op zijn genade bouwen,
want hij heeft ons dit geschonken,
wat ons nu eeuwig verheugt.

10 RECITATIEF - TENOR

So kehret sich nun heut
das bange Leid,
mit welchem Israel geängstet
und beladen,
in lauter Heil und Gnaden.
Der Löw aus Davids Stamme ist erschienen,
sein Bogen ist gespannt,
das Schwert ist schon gewetzt,
womit er uns in vor'ge Freiheit setzt.

ARIA (DUET) – ALT, TENOR

Ruft und fleht den Himmel an,
kommt, ihr Christen, kommt zum Reihen,
ihr sollt euch ob dem erfreuen,
was Gott hat anheut getan!
Da uns seine Huld verpfeleget
und mit so viel Heil beleget,
daß man nicht g'nug danken kann.

RECITATIEF - BAS

Verdoppelt euch demnach,
ihr heißen Andachtsflammen,
und schlagt in Demut brünstiglich zu-
sammen!
Steigt fröhlich himmelan,
und danket Gott vor dies, was er getan!

KOOR

Höchster, schau in Gnaden an
Diese Glut gebückter Seelen!
Laß den Dank, den wir dir bringen,
angenehme vor dir klingen,
laß uns stets in Segen gehn,
aber niemals nicht geschehn,
daß uns Satan möge quälen.

Nu verandert vandaag
de bange ellende
die Israël angst heeft aangejaagd
en terneergedrukt
in louter heil en genade.
De leeuw uit Davids stam is verschenen,
zijn boog is gespannen,
het zwaard is al gewet
waarmee hij ons weer de vrijheid schenkt.

Roep de hemel aan en smeeek hem,
kom christenen, maak een reidans,
verheug u
om wat God vandaag heeft gedaan!
Omdat zijn genade ons voedt
en zoveel heil schenkt
dat wij hem niet genoeg kunnen danken.

Verdubbel dus,
o gloeiende vlammen van vroomheid,
en laai in deemoed vurig op.

Stijg vrolijk op naar de hemel
en dank God voor wat hij heeft gedaan!

Hoogste, aanschouw genadig
deze gloed van zich buigende zielen!
Laat de dank die wij u betuigen
u aangenaam in de oren klinken.
Laat ons steeds gezegend zijn
en laat het nooit gebeuren
dat Satan ons kwelt.

KOOR

Meine Seel erhebt den Herrn,
und mein Geist freuet sich Gottes,
meines Heilandes;
Denn er hat seine elende Magd an-
gesehen.
Siehe, von nun an
werden mich selig preisen alle Kindes-
kind.

ARIA - SOPRAAN

Herr, der du stark und mächtig bist,
Gott, dessen Name heilig ist,
wie wunderbar sind deine Werke!
Du siehest mich Elenden an,
du hast an mir so viel getan,
daß ich nicht alles zähl und merke.

RECITATIEF - TENOR

Des Höchsten Güt und Treu
wird alle Morgen neu
und währet immer für und für
bei denen, die allhier
auf seine Hülfe schau
und ihm in wahrer Furcht vertraun.
Hingegen übt er auch Gewalt
mit seinem Arm
an denen, welche weder kalt
noch warm
im Glauben und im Lieben sein;
die nacket, bloß und blind,
die voller Stolz und Hoffart sind,
will seine Hand wie Spreu zerstreun.

ARIA - BAS, CONTINUO

Gewaltige stößt Gott vom Stuhl
hinunter in den Schwefelpfuhl;
die Niedern pfllegt Gott zu erhöhen,

Mijn ziel verheft de Heer
en mijn geest verheugt zich in God,
mijn redder;
want hij heeft omgekeken naar zijn
geringe dienaars.
Zie, van nu af
zullen alle geslachten mij gelukkig
prijzen.

Heer, die sterk en machtig bent,
God, wiens naam heilig is,
hoe wonderbaarlijk zijn uw werken!
U kijkt om naar mij, geringe,
u hebt mij zoveel geschonken
dat ik alles niet kan tellen en opmerken.

De goedheid en de trouw van de hoogste
wordt elke morgen vernieuwd
en zal eeuwig duren
bij hen die hier
naar zijn hulp uitzien
en hem in ware godvrezendheid vertrouwen.
Maar hij treedt ook krachtig op
met zijn arm
tegen hen die noch koud
noch warm zijn
in geloof en in liefde.
Hen die naakt, kaal en blind,
vol trots en hoogmoed zijn,
zal zijn hand als kaf verstrooien.

Machtigen stoot God van hun zetel
in de zwavelpoel;
God pleegt nederigen te verhogen,

12 daß sie wie Stern am Himmel stehen.
Die Reichen läßt Gott bloß und leer,
die Hungrigen füllt er mit Gaben,
daß sie auf seinem Gnadenmeer
stets Reichtum und die Fülle haben.

DUET & KORAAL – ALT, TENOR, TROMPET

Er denkt der Barmherzigkeit
und hilft seinem Diener Israel auf.

RECITATIEF - TENOR

Was Gott den Vätern alter Zeiten
geredet und verheißen hat,
erfüllt er auch im Werk und in der Tat.
Was Gott dem Abraham,
als er zu ihm in seine Hütten kam,
versprochen und geschworen,
ist, da die Zeit erfüllet war, geschehen:
Sein Same mußte sich so sehr
wie Sand am Meer
und Stern am Firmament ausbreiten,
der Heiland ward geboren,
das ewge Wort ließ sich im Fleische
sehen,
das menschliche Geschlecht von Tod und
allem Bösen
und von des Satans Sklaverei
aus lauter Liebe zu erlösen;
drum bleibts darbei,
daß Gottes Wort voll Gnad und Wahrheit
sei.

KORAAL

Lob und Preis sei Gott
dem Vater und dem Sohn
Und dem Heiligen Geiste,
Wie es war im Anfang, itzt und immerdar
Und von Ewigkeit zu Ewigkeit. Amen.

zodat zij als sterren aan de hemel staan.
Rijken stuurt God met lege handen weg,
hongerigen overlaadt hij met gaven
zodat zij op zijn genadezee
altijd rijkdom en overvloed hebben.

Hij houdt zich aan zijn barmhartigheid
en helpt zijn dienaar Israël opstaan.

Wat God de vaders uit oude tijden
heeft gezegd en beloofd
komt hij ook na in zijn werken en daden.
Wat God aan Abraham heeft beloofd en
gezworen
toen hij bij hem kwam in zijn tenten,
is geschied toen de tijd vervuld was:
Abrahams zaad zou zich uitstrekken
als zand aan de zee
en als sterren aan het firmament;
de Heiland werd geboren,
het eeuwige woord liet zich zien in het
vlees
om het menselijk geslacht te verlossen
van dood en alle kwaad
en van de slavernij onder de Satan.

Daarom blijft het vaststaan
dat Gods woord vol van genade en
waarheid is.

Lof en prijs zij God
de Vader en de Zoon
en de Heilige Geest,
zoals het was in het begin, nu en altijd
en van eeuwigheid tot eeuwigheid.
Amen.

KOOR

Herz und Mund und Tat und Leben
muss von Christo Zeugnis geben
ohne Furcht und Heuchelei,
dass er Gott und Heiland sei.

RECITATIEF - TENOR

Gebenedeiter Mund!
Maria macht ihr Innerstes der Seelen
durch Dank und Rühmen kund;
sie fänget bei sich an,
des Heilands Wunder zu erzählen,

was er an ihr als seiner Magd getan.

O! menschliches Geschlecht,
des Satans und der Sünden Knecht,
du bist befreit
durch Christi tröstendes Erscheinen

von dieser Last und Dienstbarkeit!
Jedoch dein Mund und dein verstockt
Gemüte
verschweigt, verleugnet solche Güte;
doch wisse, dass dich nach der Schrift
ein allzu scharfes Urteil trifft.

ARIA – ALT, HOBO D'AMORE

Schäme dich, o Seele, nicht,
deinen Heiland zu bekennen,
soll er dich die seine nennen
vor des Vaters Angesicht!
Doch wer ihn auf dieser Erden
zu verleugnen sich nicht scheut,

soll von ihm verleugnet werden,
wenn er kömmt zur Herrlichkeit.

Hart en mond en daad en levenswijze
moeten getuigenis afleggen van Christus
zonder vrees en huichelarij,
dat hij God en heiland is.

Gezegende mond!
Maria maakt haar diepste gevoelens
door dank en lof openbaar;
zij begint bij zichzelf
te vertellen van het wonder van de
heiland,
dat hij aan haar als zijn dienstmaagd
heeft verricht.

O! menselijk geslacht,
knecht van de Satan en van de zonde,
je bent bevrijd
door de troostende verschijning van
Christus
van deze last en dienstbaarheid!
Maar je mond en je verstokte hart

verzwijgt, loochent deze grote goedheid;
weet echter dat jou naar de Schrift
een zeer hard oordeel treft.

Schaam je niet, o ziel,
je heiland te belijden,
opdat hij jou de zijne zal noemen
voor het aangezicht van de Vader!
Maar wie op deze aarde
er niet voor terugschrikt hem te verloochenen,
zal door hem verloochend worden,
wanneer hij komt tot de heerlijkheid.

14 RECITATIEF - BAS

Verstockung kann Gewaltige verblenden,

bis sie des Höchsten Arm vom Stuhle
stösst;
doch dieser Arm erhebt,
obschon vor ihm der Erden Kreis erbebt,
hingegen die Elenden, so er erlöst.
O hochbeglückte Christen,
auf, machet euch bereit,
itzt ist die angenehme Zeit,
itzt ist der Tag des Heils:
der Heiland heisst euch Leib und Geist

mit Glaubensgaben rüsten,
auf, ruft zu ihm in brünstigem Verlangen,
um ihn im Glauben zu empfangen.

ARIA – SOPRAAN, VIOOL

Bereite dir, Jesu, noch itzo die Bahn,
mein Heiland, erwähle
die gläubende Seele
und siehe mit Augen der Gnade mich an!

KORAAL

Wohl mir, dass ich Jesum habe,
o wie feste halt ich ihn,
dass er mir mein Herze labe,
wenn ich krank und traurig bin.
Jesum hab ich, der mich liebet
und sich mir zu eigen givet;
ach drum lass ich Jesum nicht,
wenn mir gleich mein Herze bricht.

Verstoktheid kan grote heersers ver-
blinden,
tot de arm van de allerhoogste ze van
hun troon stoot
maar deze arm verheft daarentegen,
hoewel de aarde voor hem beeft,
de beklagenswaardigen, die hij verlost.
O! hoog verblijde Christenen,
komaan, maakt u gereed,
nu is de heuglijke tijd aangebroken,
nu is de dag des heils daar:
de heiland draagt u op om lichaam en
geest
met gaven van het geloof uit te rusten,
komaan, roept tot hem in vurig verlangen,
om hem in het geloof te ontvangen

Maak de weg thans nog voor u gereed
mijn heiland, kies
de gelovende ziel
en zie met ogen vol genade mij aan!

Gelukkig ben ik, dat ik Jezus heb,
o, hoe stevig houd ik hem vast,
opdat hij mijn hart moge laven,
wanneer ik ziek en verdrietig ben.
Jezus heb ik, die mij liefheeft
en zich aan mij schenkt;
ach, daarom laat ik Jezus niet los,
ook al breekt mijn hart.

ARIA – TENOR, CONTINUO

Hilf, Jesu, hilf, dass ich auch dich bekenne,
in Wohl und Weh, in Freud und Leid,
dass ich dich meinen Heiland nenne
im Glauben und Gelassenheit,
daß stets mein Herz von deiner Liebe
brenne,
hilf, Jesu, hilf!

recitatief – alt, hobo's da caccia
Der höchsten Allmacht Wunderhand

wirkt im Verborgenen der Erden.

Johannes muss mit Geist erfüllet werden,

ihn zieht der Liebe Band
bereits in seiner Mutter Leibe,
dass er den Heiland kennt,
ob er ihn gleich noch nicht
mit seinem Munde nennt;
er wird bewegt, er hüpfet und springet,
indem Elisabeth das Wunderwerk aus-
spricht,
indem Mariae Mund der Lippen Opfer
bringet.
Wenn ihr, o Gläubige, des Fleisches
Schwachheit merkt,
wenn euer Herz in Liebe brennet,
und doch der Mund den Heiland nicht
bekennet,
Gott ist es, der euch kräftig stärkt,
er will in euch des Geistes Kraft erregen,
ja, Dank und Preis auf eure Zunge legen.

Help, Jezus, dat ik ook u belijden mag,
in wel en wee, in vreugde en verdriet,
dat ik u mijn heiland mag noemen
in geloof en innerlijke rust,
dat steeds mijn hart van uw liefde moge
branden,
help, Jezus, help!

De wonderbaarlijke hand van de hoogste
almachtige
is werkzaam in het verborgene van de
aarde.

Johannes moet met de Geest worden
vervuld,
de band van de liefde trekt reeds aan hem
in het lichaam van zijn moeder,
zodat hij de heiland kent
hoewel hij hem nog niet
met zijn mond noemt;
hij wordt bewogen, hij huppelt en springt,
terwijl Elisabeth het wonder bekend
maakt,
terwijl Maria's mond het offer der lippen
brengt.
Wanneer jullie, gelovigen, de zwakheid
van het vlees bemerken,
wanneer jullie hart in liefde brandt,
en toch jullie mond de heiland niet
belijdt,
dan is het God, die jullie met kracht sterkt,
Hij wil in jullie de kracht van de geest
opwekken,
ja, dank en lof in jullie mond leggen.

16 ARIA – BAS, TROMPET

Ich will von Jesu Wundern singen
und ihm der Lippen Opfer bringen.
Er wird nach seiner Liebe Bund
das schwache Fleisch, den irdschen Mund
durch heillges Feuer kräftig zwingen.

KORAAL

Jesus bleibt meine Freude,
meines Herzens Trost und Saft,
Jesus wehret allem Leide,
er ist meines Lebens Kraft,
meiner Augen Lust und Sonne,
meiner Seele Schatz und Wonne;

darum lass ich Jesum nicht,
aus dem Herzen und Gesicht.

Ik wil zingen van de wonderen van Jezus
en hem het offer van de lippen brengen.
Hij wil door het verbond van zijn liefde
het zwakke vlees, de aardse mond
door heilig vuur krachtig dwingen.

Jezus blijft mijn vreugde,
de troost en het levenssap van mijn hart,
Jezus weert al het leed,
Hij is de kracht van mijn leven,
de lust en de zon voor mijn ogen,
de schat en de gelukzaligheid van mijn
ziel;
daarom laat ik Jezus niet gaan
uit mijn hart en uit mijn oog.

Nederlandse Bachvereniging

Al bijna honderd jaar is de Nederlandse Bachvereniging dé uitvoerder van Bachs *Matthäus-Passion* in de Grote Kerk in Naarden. Tegenwoordig beperken we ons niet tot dit ene hoogtepunt, maar spelen we al het werk van Bach en zijn tijd- en geestgenoten en plaatsen dat in een context. Het hele jaar door, in binnen- en buitenland. In het bijna honderdjarig bestaan werd de Nederlandse Bachvereniging geleid door Johan Schoonderbeek, Evert Cornelis, Anthon van der Horst, Charles de Wolff en Jos van Veldhoven. Hij transformeerde de Bachvereniging tot een toonaangevend vocaal-instrumentaal barokensemble dat op authentieke instrumenten speelt. Met ingang van seizoen 2018-2019 staat

de Bachvereniging onder leiding van Shunske Sato. Deze jonge violist was de afgelopen jaren concertmeester onder Jos van Veldhoven en zal verschillende producties leiden vanaf de eerste lesenaar. Eén van Sato's speerpunten is het plaatsen van Bach en zijn werk in context. Dat betekent dat er de komende jaren ook meer werken van tijdgenoten van Bach op de lessenaar zullen staan, onder leiding van Sato of diverse gastdirigenten, zoals ook onder Jos van Veldhoven regelmatig gebeurde. Zo waren onder meer Peter Dijkstra, Iván Fischer, Lars Ulrik Mortensen, Hans Christoph Rademann, Ed Spanjaard, Masaaki Suzuki en Gustav Leonhardt te gast bij de Bachvereniging.

→ WWW.BACHVERENIGING.NL

18 All of Bach

In 2013 begon de Bachvereniging met het vernieuwende megaproject All of Bach – het uitvoeren en opnemen van alle werken van Johann Sebastian Bach. Er zijn ruim 200 werken gepubliceerd op allofbach.com en er worden regelmatig nieuwe opnames gepubliceerd. Sinds september 2018 verschijnen er ook wekelijks opnames op YouTube. Musici uit het ensemble lichten de werken zelf toe en de composities worden rijk voorzien van achtergrondinformatie. Zo wil de Nederlandse Bachvereniging iedereen dichter bij Bach brengen.

De jeugd heeft de toekomst

Met het Young Bach Fellowship biedt de Bachvereniging een podium aan jonge musici die zich willen bekwamen in de barokmuziek. Zij worden intensief begeleid door de orkestleden en zangers van de Bachvereniging. Jarenlang trok de Bachvereniging vele honderden leerlingen uit het voortgezet onderwijs met het educatieprogramma 'Oog in oog met de *Matthäus-Passion*'. Vanaf voorjaar 2019 biedt de Bachvereniging een nieuw educatieproject voor het voortgezet onderwijs.

Kerst met Bach is mede mogelijk gemaakt door mevrouw Hilda van Reede – van Marle (4 april 1928 – 25 april 2018). Zij was als lid van het bestuur en als zanger in het amateurkoor van de Nederlandse Bachvereniging tot aan 1977 zeer betrokken en heeft het ensemble tot aan haar overlijden een warm hart toe gedragen.

Marcus Creed, dirigent

Na zijn studie aan Cambridge, Oxford en Londen verhuisde Marcus Creed naar Duitsland, waar hij al het grootste deel van zijn leven werkt. Hij leidde onder meer het ensemble van de Deutsche Oper in Berlijn en het RIAS Kammerchor en was professor aan de Musikhochschule in Keulen. Sinds 2003 is hij artistiek directeur van het SWR Vokalensemble Stuttgart en sinds 2014 van het Danish National Vocal Ensemble. Marcus Creed was te gast bij onder meer de Nederlandse Bachvereniging, de Berliner Philharmoniker, de Akademie für Alte Musik, het Freiburger Barockorchester, het Orkest van de Achttiende Eeuw en de Berliner Staatsoper. Veel van zijn opnames met het RIAS Kammerchor vielen in de prijzen. Bij de Bachvereniging leidde Marcus Creed onder meer de *Matthäus-Passion*.

Griet De Geyter, sopraan

Griet De Geyter studeerde aan het Lemmensinstituut in Leuven en aan de Nederlandse Opera Academie in Den Haag en Amsterdam. Griet De Geyter specialiseerde zich in het uitvoeren van vocale muziek uit de barok waarbij ze als soliste samenwerkte met dirigenten als Jos van Veldhoven, Paul Dombrecht, Philippe Herreweghe, Richard Egarr, Václav Luks en Stephan MacLeod. In 2014 verving ze Dorothee Mielsds bij de opname van de *Matthäus-Passion* voor allobach.com. Ook in 2016 en 2018 soleerde ze in onze *Matthäus-Passion*.

Alex Potter, alt

Alex Potter begon met zingen als koor-knaap in de Southwark Cathedral in Londen. Later was hij Choral Scholar aan het New College in Oxford, waar hij ook muziekwetenschap studeerde. Aan de Schola Cantorum Basiliensis bekwaamde hij zich bij Gerd Türk en Evelyn Tubb verder in de vertolking van oude muziek. Alex Potter werkte met dirigenten als Frieder Bernius, Lars Ulrik Mortensen, Jos van Veldhoven, Shunske Sato en Philippe Herreweghe. Hij zong onder meer Bachs *Matthäus-Passion* met de

Nederlandse Bachvereniging – onder leiding van zowel Jos van Veldhoven als Stephan MacLeod. Ook soleerde hij in de *Johannes-Passion* bij het Freiburger Barockorchester. Op allobach.com is hij onder meer te beluisteren in de *Matthäus-Passion* en cantates BWV 106 en 170.

Guy Cutting, tenor

Guy Cutting deed veel zangervaring op als choral scholar van het New College in Oxford. Hij zingt regelmatig met gerenommeerde oudmuziekensembles zoals de Tallis Scholars, en het Gabrieli Consort. Als solist was hij te gast bij de Nederlandse Bachvereniging, The Academy of Ancient Music, The Orchestra of the Age of Enlightenment, het Shizuoka Symphony Orchestra en The Academy of St Martin in the Fields. Guy Cutting maakt deel uit van Damask Vocal Quartet, waarmee hij repertoire uit de negentiende en twintigste eeuw zingt en onlangs een eerste eigen cd opnam. Op allobach.com is hij te zien en horen in de *Johannes-Passion*.

Matthias Winckhler, bas

Matthias Winckhler begon zijn zang-carrière bij de Bayerische Singakademie.

20 Daarna studeerde hij bij Andreas Macco en Wolfgang Holzmaier aan het Mozarteum in Salzburg. Ook volgde hij masterclasses bij Graham Johnson en Peter Schreier. In 2014 won hij de Internationale Mozartcompetitie in Salzburg. Hij was vier jaar lang onderdeel van het solistenensemble van de opera van Hannover. Ook zong hij met talloze gespecialiseerde oudemuzieksembles onder leiding van onder meer Jordi Savall, Jos van Veldhoven en Masaaki Suzuki. Matthias Winckler soleerde bij de Bachvereniging in onder meer het *Weihnachts-Oratorium*, de *Matthäus-Passion* en cantates BWV 56, 57 en 84. Deze cantates zijn terug te zien en luisteren via allobach.com.

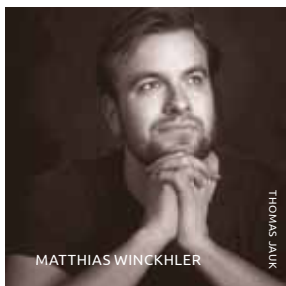
Shunske Sato, viool

Shunske Sato (1984) is één van de beste violisten van zijn generatie. Met ingang van seizoen 2018-2019 is hij artistiek leider van de Nederlandse Bachvereniging. Zijn veelzijdigheid en ervaring, zowel op moderne als authentieke instrumenten, vormen een stevige basis voor deze functie. Leidend vanaf de eerste lessenaar zal hij het ensemble met een frisse blik aanvoeren in programma's

met muziek van Bach en tijdgenoten. Hij is tevens concertmeester van Concerto Köln en wordt regelmatig gevraagd als leider door onder meer het Freiburger Barockorchester.

Shunske speelt al viool vanaf zijn tweede en studeerde aan Juilliard School New York, in Parijs en München, bij Dorothy DeLay, Masao Kawasaki, Gérard Poulet en Mary Utiger.

In 2010 won hij de publieksprijs én de tweede prijs van het Johann Sebastian Bach Concours in Leipzig. Hij soleerde over heel de wereld bij onder meer het orkest van de Deutsche Oper in Berlijn, het NHK Symphony Orchestra, het Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks in München, de Academy of Ancient Music en The Australian Brandenburg Orchestra. Zo werkte hij samen met dirigenten als Richard Egarr, Christopher Hogwood, Václav Luks, Kent Nagano en Jos van Veldhoven. Shunske Sato is hoofdvakdocent barokviool aan het Conservatorium van Amsterdam. Hij woont in Nederland, is getrouwd met pianiste Shuann Chai en heeft een dochter.

SOLISTEN

Griet De Geyter, sopraan
Alex Potter, alt
Guy Cutting, tenor
Matthias Winckler, bas
Shunske Sato, viool

VOCAAL ENSEMBLE

Lauren Armishaw, Hilde Van Ruymbeke, sopraan
Carla Nahadi Babelegoto, Barnabás Hegyi, alt
Hitoshi Tamada, Immo Schröder, tenor
Matthew Baker, Joep van Geffen, bas

ORKEST

Shunske Sato, Annelies van der Vegt,
Sayuri Yamagata, viool 1
Anneke van Haaften, Pieter Affourtit, Paulien
Kostense, viool 2
Staas Swierstra, Deirdre Dowling, altviool
Lucia Swarts, Anne-Linde Visser, cello
Robert Franenberg, contrabas
Emma Black, Rodrigo Lopez Paz, Esther van der
Ploeg, hobo
Benny Aghassi, fagot
Robert Vanryne, Fruzina Hara, Mark Geelen,
Nicholas Emmerson, trompet
Robert Kendell, pauken
Siebe Henstra, orgel

DE NATUURTROMPET

Het staat zo mooi in de biografie van de Nederlandse Bachvereniging: spelen op authentieke instrumenten. Wat maakt die instrumenten zo bijzonder? Omdat in één van de cantates van dit programma, *Christen, ätzet diesen Tag, BWV 63*, maar liefst vier trompetten te horen zijn, stellen we hieronder de natuurtrompet aan u voor.

Elke trompet is een gevouwen buis met aan het einde een trechtervormige beker. De bespeler blaast op een mondstuk. Het grootste verschil tussen een trompet uit de achttiende eeuw en een moderne trompet, is dat de instrumenten van nu ventielen hebben. Door deze drie 'knoppen' helemaal, half of niet in te drukken verandert de trompettist de lengte van de buis, waardoor hij makkelijker verschillende tonen kan spelen.

Een natuurtrompet heeft echter geen ventielen. De spelers maken alle verschillende tonen met de stand en spanning van hun lippen. Dat is dus veel ingewikkelder dan op een modern instrument. Op een natuurtrompet kun je bepaalde tonen dan ook niet spelen. Juist daarom begon in de negentiende eeuw ook de zoektocht naar een ander soort instrument en werd in 1838 het huidige ventiel bedacht. Een natuurtrompet klinkt wat minder scherp dan de moderne versie en mengt beter met de andere instrumenten.

vrijdag 21 december 2018, 20.15 uur

TivoliVredenburg, Utrecht

inleiding Kees Wisse, 19.30 uur

SERIE AVROTROS KLASSIEK 1, MUZIKALE
MEESTERWERKEN, GROOT OMROEPKOOR EXTRA,
AVROTROS VRIJDAGCONCERT

Die Schöpfung: Adam en Eva in de nog jonge wereld

**Radio Filharmonisch Orkest
Groot Omroepkoor
Leonardo García Alarcón dirigent**

Elsa Benoit sopraan (Gabriel, Eva)

Sebastian Kohlhepp tenor (Uriel)

Daniel Schmutzhard bariton (Raphael,
Adam)

Haydn Die Schöpfung

Die Schöpfung is het beroemde 'scheppingsverhaal in tonen'. Ze geeft een tijdsbeeld, over de opvattingen over God, de wereld en de mens. En de plaats van die mens in de wereld. Prachtig zijn de uitbeelding van zonne- of maneschijn, zee, lucht, diverse dieren en 'de eerste mensen'. Adembenemend is de tastende en zoekende uitbeelding van de chaos aan het begin.

Het Zondagochtend Concert met hoogtepunten uit *Die Schöpfung* wordt zondag 23 december, 11.00 uur rechtstreeks vanuit het Concertgebouw uitgezonden op NPO Radio 4.

vrijdag 11 januari 2019, 20.15 uur

TivoliVredenburg, Utrecht

inleiding Michel Khalifa, 19.30 uur

SERIE AVROTROS KLASSIEK 1,
MUZIKALE MEESTERWERKEN EXTRA

Ludwig in de nacht

Ludwig

Arjan Woudenberg bassethoorn

Bart de Kater bassethoorn

Laetitia Gerards sopraan

Mendelssohn Konzertstück nr. 1 voor
bassethoorn, klarinet en strijkers

Mendelssohn Ein Sommernachtstraum
(bewerkt voor Ludwig door Max Knigge)

Schönberg Verklärte Nacht

zaterdag 15 december 13.30 (!) uur

Concertgebouw, Amsterdam

WWW.ZATERDAGMATINEE.NL

Romeo en Julia in Zwitserland

Radio Filharmonisch Orkest

Groot Omroepkoor

Sir Mark Elder dirigent

Benjamin Goodson koordirigent

Tibbe

Matthew Newlin tenor

Marina Costa-Jackson sopraan

Tim Kuypers bariton

Callum Thorpe bas

David Stout bariton

Rik de Jong jongenssopraan

Lote Cornel meisjessopraan

Aylin Sezer sopraan

Jeannette van Schaik sopraan

Nina van Essen mezzosopraan

Raoul Steffani bariton

Leon van Liere tenor

Martijn Sanders bas

Delius A village Romeo and Juliet

Nederlandse première

zaterdag 22 december 2018, 14.15 uur

Concertgebouw, Amsterdam

WWW.ZATERDAGMATINEE.NL

Mozart met Marc Minkowski

Les Musiciens du Louvre

Marc Minkowski dirigent

Ana Maria Labin sopraan

Ambroisine Bré mezzosopraan

Owen Willets countertenor

Stanislas de Barbeyrac tenor

Norman Patzke bas

Händel / Mozart Ode auf St. Caecilia

Mozart 'Grote' Mis in c

PROGRAMMERING

Astrid in 't Veld

PRODUCTIE

Manon Tuynman, Jacinta Wetzer

MARKETING & COMMUNICATIE

Marco van Es, Vera Vos, Mary Fan Zandkamp

ADMINISTRATIE & FINANCIËN

Stichting Omroep Muziek

PRESENTATIE AVROTROS NPO

RADIO 4

Mark Brouwers

ARTISTIEK LEIDER

Kees Vlaardingebroek

DIRECTEUR STICHTING OMROEP

MUZIEK

Roland Kieft

PROGRAMMATOELICHTING

Jaap Jan Steensma

VERTALING ZANGTEKST

Ria van Hengel, Henk Pijlman

REDACTIE PROGRAMMABOEK

Marloes Biermans,

Clemens Romijn

VORMGEVING

Dorine Verharen

EINDREDACTIE

Onno Schoonderwoerd